

זכרונות מפציעתי במלחמת שלום הגליל

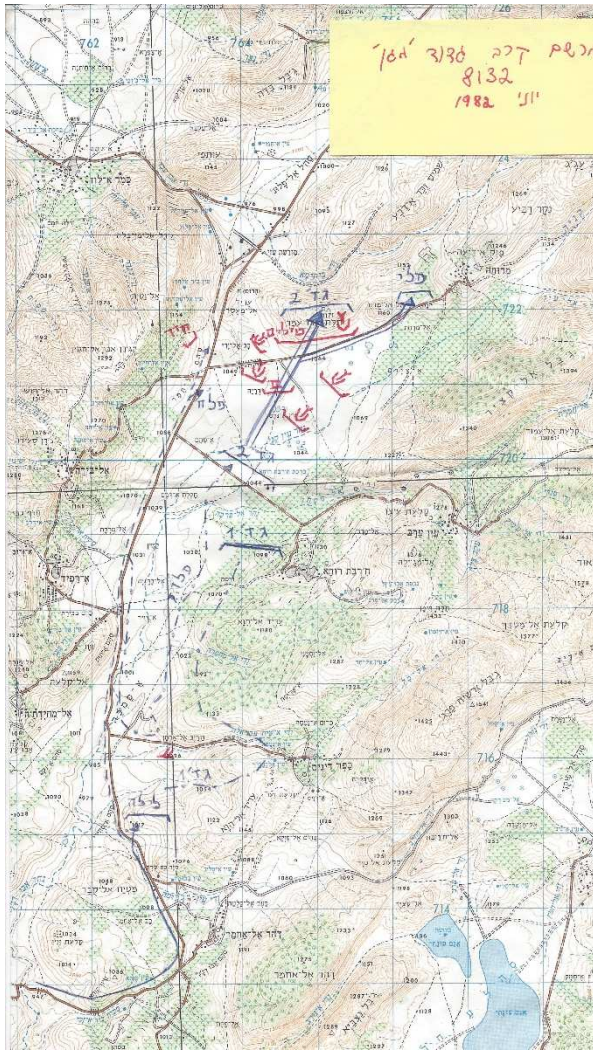
מאיר בר-אילן

לפני כחודש התקיים כינוס של גדוד 8132, גדוד המילואים שלי, בשנים 1977-1982. היה זה אירוע מרגש, עם כמה מהחבר'ה לא נפגשתי מאז המלחמה ההיא בה נפצעתי. נחמד היה לראות את האנשים, כמה מהם נראו בדיוק כפי שזכרתי. ראיתי גם כמה חיילים שלי שהיו יחד אתי בנגמ"ש. פגשתי גם שתיים מהאלמנות של שני חיילי (אשר וארמונד). באחת הובלתי אחורה. מכונת הזמן החלה לפעול. לא רק אני – כולם. באים, צוחקים, אוכלים משהו (בורקס צבאי, אלא מה? רק אחד, לא בריא), אומרים אה'לן. אחר כך מתכנסים, מצטלמים. סלפי. המג"ד, הסמג"ד, הרופאים שהצילו אותי. אחר כך דיבר משה'ה, הסמג"ד. עוד פעם, מרגש. כבר אמרתי? רואים את הצעירים. החבר'ה מלאים אדרנלין. שכחו את הגיל שלהם. אם עוד לא אמרתי, אז זה היה מרגש. מאד.

חלף חודש. עולם הוואטסאפים ממשיך לרחוש, ואלו לא פוסקים לרגע. חשבתי שהרשימה נבנתה לצורך רגעי ולאחר מכן תיעלם כמו הקיקיון של יונה. לא. טעיתי. כל הזמן הודעות, מסרים. ד"שים. חוויות. טפיחה על השכם. הלו? חשבתי שמיצינו! טעיתי. מתחילים דיווחים. כתוב מה בדיוק עשית במלחמה. התחילו לכתוב. התעלמתי. שמרתי על ראש קטן כי הייתי עוסק בכתיבת הספר עליו אני עובד יומם ולילה (עיין ערך: שפירא הזיפון). טוב, לפתע קיבלתי פקודה: אודי, החבר, מ"פ חרמ"ש, ביקש אותי לכתוב על חלקי במלחמה. משאלתו – פקודה. הוא ראו. השתהיתי כמה ימים כי כתיבתי האקדמית תופסת אותי כל-כול. כמעט איני פוסק לרגע. איפה הדו"ח שלך? אמנם, אף אחד לא האיץ בי אך הרגשתי כי השעה דוחקת. עכשיו, או לעולם לא. למה בעצם לא כתבתי על כך עד היום? למה בקושי דיברתי על כך? נדמה לי שבבית הכנסת שלי, שם אני מדבר מידי שבוע, דיברתי על פציעתי לראשונה לקראת יום העצמאות לפני כמה שנים; לא לפני, וגם לא אחרי. טוב, אז אם אין לי ברירה, אשב ואתוב. אספר לכם איך זה היה. חלקכם לא יודע, ומוטב שכך. עכשיו תדעו. לא היה בכך כל סוד. אולי היתה עכבה, אבל איש לא מנע ממני לספר. טוב אז אני אתחיל. שמעו סיפור. מהחיים.

אני זוכר אותם ימים כאילו היו אתמול. הזכרון חד, ואני יכול לשחזר כמעט כל רגע. נכון, עברו 35 שנה (ועוד חודש), ולמרות זאת לא נשכח ממני דבר. גם הטראומה אותה אני נושא מאז לא הצליחה להשכיח ממני. את הזכרון שלי ירשתי מאמא, ברור לי, אך הזכרון שלה היה טוב משלי (טוב, חצי מהגנים שלי באו מאבא. גם לו היו תכונות טובות). יוני 1982. הכל החל ביום ראשון. אחר כך התברר שהחל בשבת, אך לא ידעתי זאת. שומרי שבת עוסקים בדברים אחרים. החל מבצע שלום הגליל. ביום שני הייתי באוניברסיטה. לימדתי כרגיל. פגשתי בקפטריה של ויקטוריה את דוקטור ישראל תא-שמע (לימים: פרופסור וחתן פרס-ישראל). מורה וחבר. דיברנו על המבצע. כלל לא חשבתי שזה נוגע לי. כמה שנים קודם היו עוד כמה מבצעים בלבנון, והשתתפו שם בעיקר הסדירים. לא קלטתי ש'מבצע' הוא שם קוד ל'מלחמה'. בטח שלא ידענו כי צה"ל עתיד להישאר בלבנון בערך 20 שנה. מבצע: באים הולכים גומרים, וזהו. אז זהו, טעינו בגדול. ביום שלישי קיבלתי צו 8. התגייסתי. שום התרגשות. סך הכל מבצע קטן שאין לי בו כל חלק. כך חשבתי. ירדנו למחנה חסה, לא רחוק מקריית מלאכי. הצטיידנו. כבר הופקו הלקחים מההצטיידות הלקויה של מלחמת יום כפור. היינו מתורגלים. היה זה גדוד טוב. אנשים איכותיים (בעברית של היום: 'אנשים טובים', אבל לא, הם בעלי איכויות). הכרתי את החיילים שלי בפלוגת החרמ"ש, כמובן, מי יותר ומי פחות. את אנשי השריון הכרתי מעט, למעט אלו עמם עשינו תרגילים משותפים. המחלקה שלי תמיד היתה עם משה'ה. תשאלו אותו, הוא יגיד לכם למה. עשינו תרגילים טובים. בקיצור: באותו יום ג' הצטיידנו. כולל לילה. אודי הבחין שאני עם ספר. תמיד הייתי עם ספר. כל אחד והסריטה שלו. הוא שאל אותי איזה ספר אני מחזיק ביד, כשם ששאל במילואים הקודמים. אמרתי לו. הוא בטח לא זוכר, אבל אני זוכר היטב: מדובר בספר של ב"צ לוריא על יהודי סוריה בעת העתיקה. בדיוק הביאו לי את הספר מההשאלה הבין-ספרייתית, כי לא ניתן היה להשיג את הספר בספריית האוניברסיטה שלי, אוניברסיטת בר-אילן. לקחתי את הספר למילואים. 'נשכב, יהיה זמן, נקרא ספר', כך חשבתי. כמובן שהיו לי גם משניות, אך הן היו בפורמט קטן ואודי לא ראה אותם.

ביום רביעי התחלנו לעלות צפונה. עצרנו בקיוסק בפאתי ראשון לציון. למי היה אז טלפון? נמשכו צפונה. היו שיירות אין-סופיות של רכבים ושל מובילי טנקים. היינו באוטובוס. עצרנו שוב בכורזים.

בדרך עברנו בכביש החדש החוצה את נחל עמוד. הגענו לחניון ליד קריית שמונה. מתי בדיוק? אני מודה כי אני זוכר. השעות התבלבלו. בכל זאת היינו תחת אילוצי זמנים. חוסר-שינה. ביום ה' עלינו על הנגמ"שים ויצאנו צפונה. נסענו בטור כמקובל. הרבה אבק. סמוך לפני השקיעה עברנו את גדר הגבול הרמוסה ליד כפר-יובל, לכיוון לבנון. צפונה. נסענו נסיעה מנהלתית. שום דבר מיוחד. התקדמנו. שמת לי לב שכל הצירים מלאים ברכבים. הכל עמוס בצורה בלתי רגילה. ככה זכרתי את הכבישים בסיני המובילים לתעלה. תעלת-סואץ, כמובן, אותה עזבתי בסוף מלחמת יום-כפור, כלומר: חודשיים אחריה כשחלקי בכוח הסתיים. הכל עמוס. כל הצירים הם 'ציר הכרחי', ובקושי ניתן לרדת מהם כי הנסיעה בחלקה היתה בשטח הררי. היו מפות, אך איני זוכר במדויק. בכל מקרה – נסיעה מנהלתית. עצרנו ביום ה' בלילה. משהו כמו 10 בלילה. אני זוכר זאת היטב. אני לא יודע איזה יום ביוני היינו, כי אני, מבחינתי, הייתי בכל בסיוון. עבורי תאריך זה היה מיוחד כי היה זה יום הזכרון של אבי, טוביה ז"ל, שנפטר שלוש שנים קודם לכן. כבר היה ברור לי כי לא יהיה לי מניין להגיד קדיש יתום. זכרתי כי במנהג אשכנז נהגו שביארציט

(מלה באידיש שהוראתה: שנה-זמן במשמעות של יום השנה לפטירה), נזהרים, כי מידת הדין מתוחה (לא ידעתי אז שיש להתענות על אב ואם ביום הפטירה (שו"ע או"ח תקסח, א, שם; רמ"א י"ד שעו, ד, תב, יב). טוב, חשבתי לעצמי, אז מה אתה רוצה, תלך למג"ד ותגיד לו שאינך יכול לצאת למלחמה בתאריך הזה? לא סיפרתי לאף אחד כי חשבתי שזו מחשבה בלתי ראויה. אני במלחמה, אבל לא לגמרי הפנמתי. עוד היה מוקדם מדי. אז חשבתי. לילה. הודיעו כי יותר מאוחר תהיה קבוצת-פקודות. היה זמן לישון למשך כמה שעות. אם נדייק: היה זמן לנקר, לא מעבר לכך.

העירו אותי לקראת השעה 2 בבוקר. לילה חשוך, שחור משחור. הירח בשעה זו בקושי נראה. לא ראו ממטר. הלכנו לאוהל. איך הקימו שם אוהל? נכנסתי. דלקה נורה חלשה. גנרטור טרטור ברקע קצת מרחוק ולא הפריע. האור החלש זכור לי עד היום. בטח היתה זו נורה של 40 וואט. משהו צבאי. מוטי, המג"ד, דיבר. היתה שעת לילה מאוחרת ובקר מוקדמת. לא הייתי בפול פוקוס, וברור לי שגם האחרים היו במצב דומה. המג"ד דיבר, והאחרים לא אמרו כלום. העייפות מנעה מהפה שלהם לזוז. 'שאלות?' סיים מוטי את התדריך. לא היו. היינו עייפים, וגם מתורגלים. הכל ידוע ומוכן. בקיצור: עד עתה נסענו נסיעה מנהלתית כי 'דחפו' אותנו צפונה, עוד מעט, נקבל פקודה לנוע ונעמוד בראש הכוחות. קוראים לזה 'ריענון כוחות' (לימים למדתי כי מתודה זו פותחה על ידי הצבא האמריקאי במלחמת העולם השנייה). זה היה הלילה שבין חמישי לשישי. ציוותו אותנו. פלוגת החרמ"ש חולקה לשניים, מ"מ אחד היה חסר. נדמה לי שהוא הצטרף למוסד. איני בטוח. על כל פנים צוותנו אני, בתפקידי כסמ"פ חרמ"ש עם פלוגת החוד של בועז. האמת, באותו רגע לא שמת לי לב מי עומד בראש החוד. שנים-שלושה טנקים היו לפני, ואחריהם אמורים היו לנסוע שני נגמ"שים, זלדה קראו להם אז. עוד לא ידענו אז עד כמה מסוכנים כלים אלו. בסדיר התאמנו על זחל"מים, שהיו שאריות ממלחמת העולם השנייה. במשך הזמן צה"ל השתדרג בנגמ"שים. חלפו הרבה שנים עד שקלטתי כי עבדו עלינו.

מדובר בכלי-רכב שפיתח הצבא האמריקאי לצרכי תעבורה בשטחים קשים, לא לשימוש בקרב. לא ידענו את זה. כבר אז ידעתי שכל הכסף הולך לחיל האוויר. ואם היינו יודעים, אז מה?

לערך ב-4 בבוקר קיבלנו פקודת 'נוע'. התקדמנו לאט. עדיין היה חושך. נצצו אורות-חתול. היה שקט חוץ מאשר חריקת השרשראות. ונהם המנועים. חושך גמור. נוסעים לאט. לקח לי זמן לקלוט שנגמ"ש אחד אבד לי. היה חושך. אי אפשר היה לראות. אני לא ראיתי אחורה, ונהג הנגמ"ש השני, או: המפקד שלו, לא ראה אותי, כך שבשלב כלשהו הייתי לבד. כלומר, שני טנקים מובילים בטור, ואני אחריהם, שלישי בכוח (ואולי רביעי). נענו על הכביש של הבקעה המפרידה בין הר החרמון מזה לבין הר הלבנון מזה. כביש מישורי אבל ציר הכרחי. כוחות טנקים אחרים נעו בשטח. לאט-לאט עלה היום. השמים התבהרו והשחור הפך לתכלת-כהה. נזכרתי בהלכה ביחס לזמן קריאת-שמע. נסענו לאט. השמש לא נראתה כי רכס החרמון הסתיר אותה, אך השחר עלה.

לפתע, משום מקום, כלומר, מצד ימין שלנו, ראיתי בבת-אחת הבזקים של אש לבנה המתקדמת לעברי. את הרעש של טילי הסאגר איני זוכר, אולי בגלל רעם המנועים, אך המראה של 15 (בערך) כדורי אש-לבנה המתקדמים לעברי – במקביל, כמו במסלולי באולינג – במסלול באליסטי מסובב-פנימה (נראה כמו בורג, כמו שידעתי על מסלול הקליע של הרובה), היה מראה שאי אפשר לשכוח. הוא ילווה אותי עד יומי האחרון. כך נראה מלאך המוות מקרוב, והיו לו הרבה שליחים. הבנתי שנקלענו למארב. יותר מאוחר התברר לי כי נתקלנו ביחידת נ.ט. (למי שלא יודע: נגד-טנקים), מטכ"לית סורית. הכל קרה בשבריר של שנייה. אחר כך היו לי כמה חודשים בבית חולים להרהר בסיטואציה, מה שנקרא: ניתוח אירוע. נזכרתי כי שנתיים או שלוש קודם לכן היה תרגיל בצאלים בו תרגלנו היתקלות במארב. אז זה היה 'נתקלנו מלפנים' עם נסיגה לאחור. עכשיו, 'על אמת', זה היה 'נתקלנו מימין' תוך שהאויב מנצל את עליית השמש המסנוורת. זה אחרת. זה לא תרגיל, ואין לאן לסגת. בזמנו קראתי את ספר התרגיל והובהר לי כי מדובר בדוקטרינה סובייטית. היה לי יותר ניסיון במארבים של חי"ר. גם שכבתי במארבים באופן מבצעי, וגם תורגלתי ותרגלתי. באותו תרגיל זרקתי רימון-עשן כחלק מהתרגול (יעני, מסוך העשן יסתיר אותנו מהאויב. תרגולת-שריון ידועה), ואחר כך התלונן עלי ארמונד, כלומר: עמרם, כי לא שמתי לב והרשף עשה לו כוויה קטנה. הוא עשה מזה רעש כאילו כמעט נשרף. הוא היה חייל וותיק, מה כבר קרה? ביקשתי את סליחתו. הוא צדק, אבל כשזורקים רימון-עשן מתוך נגמ"ש חושבים איך לשחרר את הרימון מהיד בצורה מאובטחת ולא איך למנוע פגיעת רשף בחיילים שבנגמ"ש. סתם קוטר. לא קרה כלום. כעבור כמה חודשים, נדמה לי שהיה זה בכנס של החטיבה, או של האוגדה, עם יאנוש (בבית השריון בתל-אביב), התברר לי כי היה ידוע למודיעין שקיים בשטח מתחם סורי, אך הוא היה ריק, והכוחות הסוריים הגיעו אליו, כנראה, רק יום לפנינו. לזה קוראים: אמבוש.

'נתקלנו!', צעקתי, 'נהג, סע קדימה. מהר!'. או שהוא השתהה או שלקח רגע עד שהמנוע הגיב ללחיצת הדוושה, וכבר צעקתי עליו שוב (עליו, לא אליו): 'סע מהר, קדימה!' הנגמ"ש הגביר את המהירות שלו. חשבתי שנצליח להתחמק מהטיל. לפנינו מצד ימין, לערך כ-20 מטר, עמד בית, ואם היינו מספיקים להגיע אליו היינו ניצולים. אך לא. הטיל היה זריז מאיתנו. קצת קשה לברוח מטיל. גם המפעיל שלו, באמצעות חוט, לא היה טירון. ידעתי על הטיל הזה כמובן ממלחמת יום כפור, אך לא ראיתי אותו. במהלך שירות המילואים שלי עשיתי קורס של דראגונים – טיל אמריקאי בעל תכונות דומות – וידעתי במה מדובר. הנגמ"ש אמנם הגביר מהירות, אך הטיל פגע בנו. למזלנו הטיל פגע בגל-המתח האחורי של המזקו"ם (למי שלא יודע: מערכת זחלים קפיצים ומרכובים), וחלף בעדו.

הגלגל הלך, והנגמ"ש ניצל. לפי שעה. הנגמ"ש נעצר ליד הבית אליו רציתי להגיע, אך לא הצלחנו ממש כי לא הספקנו להגיב מהר. חלקו הקדמי של הנגמ"ש נמצא מוסתר מן האויב במארב (ממזרח, מימין), בעוד חלקו האחורי של הנגמ"ש בולט מעט החוצה, אחורה, ועדיין נראה לאויב. צעקתי: 'לקפוץ'. נדמה לי שלא היה צורך. כולם קפצו ונעלמו לי. במהירות הבזק. לקחתי את נשקי האישי, שהיה ביני לבין המק"כ (מקלע-כבד, 0.5 אינץ'), וקפצתי למטה. אולי מטר וחצי. זו היתה הפעם האחרונה בחיים שקפצתי. לא ידעתי את זה. נעמדתי סמוך לנגמ"ש,

תפסתי מחסה במרפסת החשוכה

בינו לבין הבית ששימש לי מחסה. הייתי צמוד לקיר. היה נדמה לי בשנייה בה קפצתי שאני מבחין בחיילים סורים בקומה השנייה, אך לא הייתי בטוח. הכל קרה כל-כך מהר. לא ראיתי אף אחד. אחר כך התברר לי שכל אחד קפץ לכיוון אחר. טרם נודע לי שעמרם נהרג. גם אשר שוקר, גם אזולאי. ישראל נפצע. עוד אחד קיבל הלם-קרב. אחד יצא מזה בשלום. למה לא נתתי פקודה מסודרת לקפוץ לצד זה או אחר? שאלתי את עצמי כעבור כמה חודשים. כי לא היתה לנו תרגולת כזו. ממילא לא ידעתי לאן לקפוץ. קפצנו כדי להימלט מן הפיצוץ הצפוי. כל אחד נס על נפשו, וכל אחד (כמעט) זכה לגורל אחר. הייתי לבד.

הסורים ראו שהנגמ"ש נעמד כאשר חלקו האחורי, 'הישבן', בולט מהמחסה, והם החליטו לטווח אותו (היה להם 'זמן-של-חסד' עד שהגדוד יתקוף אותם). הסורים ירו אל הנגמ"ש טיל אחד. ירו אליו טיל שני. נזכרתי לפתע כי קפצתי במהירות ולא לקחתי איתי את הטלית והתפילין. פתאום נזכרתי שגם את הספר מהספרייה לא לקחתי, והרי זה לא ספר שלי, ואני חייב להחזיר אותו לספרייה הלאומית בירושלים. שקלתי לקפוץ חזרה לנגמ"ש כדי להוציא מתוך הקיטבג שלי את שהרגשתי בחסרונו. בעוד אני שוקל את הדבר, טיל נוסף פגע בנגמ"ש. אמרתי לעצמי: זה יותר מדי מסוכן. אתה תעלה לנגמ"ש בגלל תפילין ואתה עשוי להתפוצץ שם. עצרתי על מקומי. לפתע טיל נוסף פגע בנגמ"ש.

בית סמוך

מיכל הדלק עלה באש (מזל שסולר ולא בנזין). גם הנגמ"ש. התחילו פיצוצים. כנראה של הרימונים, אני לא בטוח. התחילו זיקוקים. פתאום חשתי שאני רואה מחזה כמו בסרט. אבל על אמת. רק רגע! זה מקום מסוכן – אמרתי לעצמי – אתה חייב לזוז כי התחמושת עשויה להתפוצץ ואתה יותר מדי קרוב אליה. הייתי רק שלושה מטרים מהזלדה, והייתי חייב לזוז משם. ממילא המקום מסוכן. לבניין היתה קומה שנייה, חשבתי שראיתי בחלון סורים. אני לא יודע. הלכתי כמה מטרים קדימה ומצאתי את עצמי במין מרפסת, בלקון, שהיתה כניסה לבית. המרפסת נתנה לי מחסה מצד מזרח, מקום האויב, ומצד דרום ממנו באתי. כלפי צפון היתה המרפסת פתוחה, למעט מעקה נמוך. הבית היה באמצע בנייה. מתוך המרפסת הובילה דלת אל הבית פנימה.

הטנק המוביל של כץ

היה גם חלון גדול. אי אפשר היה לראות פנימה כי בפנים היה חשוך, ואני מבחוץ. חשבתי שזהו מחסה מספיק. למרפסת היה גג, הקומה השנייה, והרגשתי מוגן. חשבתי להיכנס לבית אך נרתעתי. אולי יש שם עדיין סורים? ומה יקרה אם ייפול פגז על הבית והבית יתמוטט עליך? חשבתי. נשארתי במרפסת. היתה שם אבן. התיישבתי עליה כדי לשמור על צדודית נמוכה. מתחת לחלון. מוטב כך. הייתי לבד. פתע הגיע אלי מישהו, ואחר כך עוד אחד. אלו היו לוחמי השריון מהטנקים שלפני. בשעה שאני חטפתי טיל, גם הם חטפו. לא רחוק ממני היה טנק פגוע (של אודי בר-נוי), עם צריח שהתעופף ממנו. ברור שהוא חטף חזק, כי צריח שוקל כמה טונות טובים וללא פיצוץ רציני זה לא היה קורה. היינו שלושה, נדמה לי, אני והשריונרים שניצלו מהטנק הפגוע.

אחר כך שמעתי שעוד טנק נפגע, אך מנקודת הראות שלי לא ראיתי אותו ולא חשבתי עליו כלל.

אחר כך, היה לי זמן רב לחשב את זמנים, נדמה לי שזה היה ב-20 לשבע בבוקר או כמה דקות לאחר מכן. כלומר, הנגמ"ש נפגע סמוך ל-6 בבוקר, ולאחר כשלושת-רבעי שעה החלה הפגזה. במהלך השרות הצבאי עשיתי גם קורס מרגמות (לימים הייתי קצין-מרגמות בכוח-גיבוי למבצע 'אביב-נעורים'), הבנתי יפה את שהולך לקרות, ובכל זאת לא הערכתי נכון את מצבי. חשבתי שאני מאובטח. המטח הראשון היה קצת רחוק ממני. לא היה לי קשה לנחש כי המטח הבא יגיע אלי. אבל לא הסקתי את המסקנה המתבקשת. בעצם, מה הייתי אמור לעשות? חשבתי שוב להיכנס פנימה לבית, אך פחדתי שיש שם סורים. לא יכולתי ל'טהר' את הבית לבד (מי יכול לסמוך על טנקיסטים?). לפחות, כך חשבתי. במטח השני נפגעתי. תוך כדי הפיצוצים קלטתי שמדובר בפגז עם מרעום קירבה. כלומר,

הוא אינו מתפוצץ במגע עם האדמה אלא בגובה של בערך 25 מטר מעל האדמה כך שטווח הריסיים שלו גדול בהרבה. גם פגיעתו מסוכנת יותר. ידעתי שסוג זה של חימוש יש לצה"ל, ולא ידעתי שגם לסורים יש אותה. לא הספקתי להרהר בכך. רק לאחר כמה שנים, בדרך מקרה, התגלה לי כי ההפגזה בוצעה כאש על כוחותינו. במכוון, כדי להפריד בינו לבין הסורים. זה לא היה דו"צ, ולא 'אש ידידותית' במינוח האמריקאי. היתה זו פקודת-אש שקיבלה סוללה ארטילרית שלנו בהתאם לנוהל ידוע (דומה לנוהל 'חניבעל'). אף אחד לא סיפר לי על כך מעולם. כנראה לא רצו להכאיב לי. אבל גיליתי את זה בדרך מקרה. כשגיליתי, לאחר כמה שנים, כי למעשה צה"ל הוא שפגע בי, הייתי אז בחברת אשתי מרים בטבריה. נותרתי אדיש ולא סיפרתי לה על התגלית שלי. מה זה משנה?

נפגעת. חטפתי משהו כואב מאד ברגל-ימין. הואיל וישבתי עם רגל פשוטה לפני – לא זזתי, אך מאד כאב. המכנס הסתיר את הפגיעה, אך לא הייתי צריך לראות. כאב. אף הגה. כמעט באופן אוטומטי צעקתי: 'חסם! חסם!'. בחודשים שלאחר מכן, בנייתוח-אירוע שלי, התברר לי כי טעיתי. התכוונתי לצעוק 'חסימה' כדי שיבצעו חסימת-עורקים, אך במקום זאת צעקתי את הקריאה 'חסם' אותה למדתי בגדוד 50 קקריאה הכרחית במהלך טיהור של יעד-מבוצר. טוב, טעיתי במינוח, אך לא היתה זו שעה של דיון בלשני – מה בין חסם לחסימה? – וזה שלידי הבין היטב את כוונתי. לא ידעתי את שמו. נדמה לי ששמו... אני לא זוכר. באמת. אני מתבייש. איך זה שאתה לא זוכר? אז מה אם כמעט נהרגת, זה אמור לפגוע בזיכרון? אמרתי לו לחסום את הפגיעה, אך הוא אמר לי שאין לו חוסם-עורקים. באותה תקופה חוסם-עורקים היה ציוד של חובש פלוגתי ולא ציוד שכל חייל נושא אתו. אמרתי לו: אז תוריד את הרצועה מהנשק שלי – היה לנו רוס"ר M16 – ותכרוך אותה ותהדק סביב הרגל, כלומר, הירך. הוא הוריד את הרצועה כך אותה סביב לרגלי. היא לא היתה הדוקה מספיק לטעמי. אמרתי לו: 'תהדק אותה!'. 'אבל זה יכאב לך!' הוא אמר לי. 'שיכאב' אמרתי לו. הוא הידק. הסברתי לו איך. מכניסים קנה בתוך הרצועה ומסובבים. באמת כאב. מאד. מניין למדתי זאת? איני יודע. ניסיתי לשחזר אם אי-פעם ראיתי פעולה כזו. לא שזכור לי. לאחר אולי 25 שנה ראיתי בטלוויזיה כי מדובר בנוהל שהיה מקובל בצבא הרוסי במלחמת העולם השנייה, ומישהי בבאר-שבע ניצלה בדרך דומה לאחר שקרעו חלק מבגדיה והשתמשו בהם בתור חוסם-עורקים פרוביזורי. אבל ברגע האמת לא ידעתי את זה. פעלתי באופן אינסטינקטיבי. מאוחר יותר אמרו לי שבכך הצלתי את חיי. לא היו צריכים להגיד לי. ידעתי זאת.

ההפגזה נמשכה. התחלתי לאבד אט-אט את ההכרה. זו תופעה ידועה עם אבדן-דם (בגלל ירידת לחץ הדם). ידעתי מה קורה. או חשבתי שאני יודע. נשכבתי בצורה יותר מאוזנת על מנת להקטין עוד יותר את הצדודית, ולהקטין את סיכויי לפגיעה נוספת. התחלתי לייסר את עצמי – מאז ועד היום הזה: למה לא תפסת מחסה יותר טוב? זאת חיילות, זאת? אבל לא היה לי איפה. השטח בחוץ היה פתוח והיה הרבה יותר מסוכן. זה היה ברור לי. כל אחד יכול היה לירות עלי. זה בעצם מה שקרה לחיילים שלי, גיליתי אחר כך. בעצם הובלתי למקום בנסיבות האירוע ולא היתה לי אפשרות בחירה. זה לא היה תרגיל-אמונים. זה היה על אמת. במהלך ההפגזה פתאום אני רואה לידי, ממש 40 ס"מ ממני קצין סורי שוכב ותופס מחסה. ראשו היה קרוב אלי. חששתי שיירה בי. איך הגיע לשם? איני יודע. כנראה שהסתתר בבית או ליד, וחשב כי מוטב לו להימצא במרפסת בשל תנאיה המוגנים יחסית. חשבתי לרגע לירות בו. הנשק היה אתי. חשתי שזה מגוחך שאני, כמעט מת, ורוצה להרוג אותו. ובכלל, היה נדמה לי שהוא פוחד יותר ממני. הוא כבש את פניו בקרקע. כמו שפן. גם חשבתי שזה מיותר להורגו. הוא ממילא לא סיכן אותי. הסורי סתם תפס מחסה שם. הזכרון צף מייד. מזכרתי כי במלחמת יום כפור, בגדוד 50, ליד תעלת המים המתוקים, בדרך לסואץ, למרות שיעצו לי להרוג חיילים מצרים, נמנעתי ולא פגעת בהם. בעצם הצלתי למעלה מ-40 מצרים. אחר כך הובלתי אותם למכלאת-שבויים מאולתרת. עד היום אני רואה בכך זכות גדולה שהצלתי את חיייהם. מי יודע, אולי זכיתי בחיי במתנה בגלל אותו מעשה. נכנסתי למין תרדמת.

לפתע נשמע קול גדול של זחלים. רעש, ושיירת טנקים חלפה מצפון לדרום, בכיוון ההפוך! אז עוד לא ידעתי בברור, אך לימים התברר כי הכוח שלנו נועד לחבור עם יחידת השריון של הטנקיסטים ההסדרניקים שנתקעו בסולטאן-יעקב (מתחם 'טובלנו' במפת הקוד, משולש הדרכים הנמצא בחלק העליון של המפה. לגדוד היו 20 הרוגים, פצועים וגם נעדרים, ובהם: זכריה באומל, יהודה כץ וצבי פלדמן). ההיתקלות שלנו עצרה מעט את התקדמותנו עד שהחטיבה – או מוטב: הגדוד – הכריע את הסורים וכוחותינו התקדמו צפונה, חברו אל הכוחות ה'אבודים', בעצם: הצילו אותם, וכולם ירדו חזרה דרומה. עתה בשוכבי שם פצוע פתאום אני רואה כוחות מגיעים מכיוון בלתי צפוי, מהצפון. קצת

איבדתי את תחושת הזמן. הטנקים עצרו. מישהו יצא משם, הניחו אותי על גבי אלונקה. הרימו אותי. הייתי בטוח שהנה מצילים אותי. לא. נשאו אותי באלונקה מחוץ למרפסת. אני לא יודע למה. הניחו אותי בשטח הפתוח דרומית לבית בו נפצעתי ולא הרחק ממנו ומהנגמ"ש שכבר עלה באש והפך לפח מעוקם ושחור. השכיבו אותי בשטח. לבד, ועזבו אותי שם. נכון, תמיד ידעתי שצה"ל לא מפקר שבויים, אבל אותי הפקירו. מה יכולתי לעשות? מצאתי את עצמי שוכב בשטח, עם ראש מעט למטה (לא טוב!) חשבת שזה לא בריא... מה לא בריא... אתה חצי מת!). הייתי גם עם המעיל כי בלילה היה קר. השמש כבר זרחה מזמן, וחששתי שיהיה לי חם מדי. למה הזיזו אותי? למה הפקירו אותי? אולי ישכחו אותי, הרי אני לבד? למה אני בוכה כאשר אני נזכר בפרט זה וכותב עליו?

בטח שקעתי בתרדמת. לפתע התעוררתי. היה לידי נגמ"ש. צעקות. לקחו אותי. אני לא זוכר איך בדיוק נשאו אותי והציבו את האלונקה על הנגמ"ש. נסענו. מצאתי את עצמי בתאג"ד. רופא (כן, עמנואל), הזריק לי מורפיום. שאלתי אותו מה הוא עושה לי, והוא אמר לי. הוא שאל אותי: 'כואב לך?' אמרתי לו: 'מה אתה חושב?' שקעתי במין תרדמת. עכשיו כבר המורפיום התחיל לפעול. בא אלי מישהו. התחיל לדבר איתי. מה פתאום? הבנתי שאמרו לו לדבר איתי כדי שלא אכנס לקומה. לאחר כ-33 שנה התקשר אלי מישהו. הוא רענן לי את הזכרון. הוא שאל אותי: זה נכון שבהיותך בתאג"ד, לאחר שקיבלת מורפיום, דיברת עם אחי על קוצ'ין (כי זה מה שהוא אמר לי בטרם מותו)? אמרתי לו: 'נכון'. דיברנו על קוצ'ין, הוא היה קוצ'יני למראה. לקוצ'ינים יש מראה אפייני (במשך השנים הבנתי כי עלי לסייג את דבריי, אבל אז עוד הייתי בתחילת דרכי המחקרית). 'כן', אמרתי למשוחח עמי בצד השני של הטלפון, 'תחת השפעת המורפיום דיברתי על קוצ'ין כי שנה קודם לכן התחלתי לחקור את יהודי קוצ'ין, ועתה – אמרתי בשיחתי הטלפונית – עוד חודש יראה אור ספרי עליו עבדתי 34 שנה, ספר העוסק ביהודי קוצ'ין ובכתב-יד שהועתק שם'. זה מה שדיברתי עליו עם אינפוזיה עם מורפיום בתאג"ד...

החלה הפגזה. אני לא זוכר במדויק. לא פינו אותנו. בפעם הבאה התעוררתי במסוק כאשר שאלו אותי: לאן אני רוצה להגיע, לרמב"ם בחיפה או למרכז הארץ? זה היה במנחת המסוקים בצפת. אמרתי להם שאני מרחובות, ומוטב שאגיע למרכז. לאחר כמה חודשים בא אלי לביקור הרופא שטיפל בי, עמנואל, טוב: דוקטור סיקולר בשבילכם, ואמר לי כי כאשר הוא העלה אותי למסוק הוא לא היה בטוח אם אי-פעם עוד יראה אותי שוב. אני לא זוכר כלום. העירו אותי לאחר הניתוח. הנוהל בחדר-התאוששות הוא לברר שהמנותח התעורר מחומרי ההרדמה, אז העירו אותי. הייתי מכוסה בסדין. הסטתי את הסדין. ראיתי את רגלי. כלומר את מה שנותר ממנה. הכל היה עטוף לבן. ענק (הרגל היתה מנופחת משטפי-דם). נקטעתי למעלה מהברך. לא אמרתי מלה. לא הגבתי. כאילו אמרתי לעצמי: ידעתי. לימים קיבלתי תחושה כי הגעתי למעלה, והממונה על קבלת הנשמות אמר שאיני ברשימה, וכי יש לי עוד זמן; יש לי עוד משימות לבצע בחיים. זה אמיתי? מה אמת פה? זו סתם תחושה מיסטית; מי יודע.

נזכרתי לפתע. הלא עתה הוא יום ששי. בטח נכנסה שבת. הטיל פגע בנגמ"ש סמוך לשעה 6 בבקר, אך הפגז פגע בי סמוך ל-7 ונותרתי תקוע בשטח עד שהגעתי לחדר-ניתוח בבילינסון בערך בשעה 5 אחר הצהריים. אולי 6. מי יודע. לאחר שנים

(התמונה נמצאה בכיסו של אחד השבויים)

שים לב: החייל מתאמן על מקלע RPD.

בהזדמנות אספר לך כיצד הצלתי את עצמי במלחמת יום כפור עם כלי זה.

שמעתי על המונח 'שעת-הזהב', השעה החולפת בין הפציעה לבין הניתוח היא שעושה את כל ההבדל. אבל אצלי זה היה כמעט יום שלם (ב'צוק איתן' צה"ל השתפר פלאים בתחום זה). לא היה סיכוי להציל את הרגל. לניתוח הגעתי איתה. אך היא כבר היתה כחולה. לא היה אפשר להצילה. אף אחד לא אמר לי. הכל הבנתי מעצמי. שאלתי את האחות: עכשיו שבת, נכון? כן, היא אמרה לה. אז תביאי לי יין לקידוש, אמרתי לה. אז היא ענתה לי בטון נזף: אתה בחדר התאוששות, אסור לך לשתות יין! אמרתי לה: אל תדאגי, אני רק רוצה לקדש. אשתה מעט מאד מן היין. הביאו גביע עם יין. הזלתי דמעות. 'יום הששי. וְכָל הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ....' אמרתי את הקידוש על-פה. לא היה

מעצור בלשוני. האחות הסתכלה עלי. קירבתי את הגביע לשפתי. ליחלחתי את שפתי ביין. היה אסור לי לשתות אותו. נרדמתי. התעוררתי רק למחרת. התעוררתי לחיים חדשים. עכשיו הייתי בלי רגל. ניצלתי.

רצועת הרובה הצילה חיי מאיר בר-אילן

באת דליה סגורי

רצועת רובה הצילה את חייו של מאיר בר-אילן, נכדו של הרב מאיר בר-אילן, שהיה ספורטיבי, נהגת ומדריך באגרו ונוטא על המון (על שמו גם נקראת אוניברסיטת בריאילון) ובנו של מי שהיה חבר מועצת מדינת ישראל מטעם המפא"י.

מאיר בר-אילן, בן 31, מרגה באוניברסיטה בריאילון בתולדות ישראל ובולמורה, הוא מספר שבטל המגנה הסורית הימנית פונה רק שניים וחצי לאחר פשיטת איגוד ספורט נטון לחיוב מה היה אילו, אם רק שפתי' היה חיוני ואם הפצועה שלי הייתה הסורית. אני איש נבא ומשפטיאטי - הלכתי בלב שלום. מרגה: מאיר בר-אילן בבית החולים.

אין שפצעה ביגלי צעתי, חסימת הרימה, קצין פחות ליד הריד את ה' רצועת של גבתי שלו ושתמש בה כי חוסם שריקים, ורומי אמת ואמרי לו לטווח בכל הכח כדי שלא אאבד דם. השוכנת טמאי קת לאחר הפגיעה הייתה לי כבד חסימת הצילה את חיי, סופר מאיר המאוישו שמה בבית החולים בלנצ'ון.